

(۱)

به نام خداوند بخشندهء مهربان

ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار همه عالمیان است، همان خداوندی که در قرآن کریم خود چنین می فرماید: {وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ}، ترجمه: «و انسان را به (اطاعت) پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش او را در سستی و ناتوانی برداشت، و جدا کردن او (از شیر) دو سال است. به اینکه مرا و مادر و پدر خود را شکر گویی و بسوی من است بازگشت»، و گواهی می دهم که نیست معبود برحق جز الله که او یکتا و بی همتا است، و گواهی می دهم بر اینکه سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خداوند است، ای الله! بر او و بر آل اصحاب او و بر هر کسانی که به وجه احسن از او تا روز رستاخیز پیروی نموده اند رحمت و سلامتی نازل فرما.

و بعد!

همانا نیکویی اسم عام و شاملی است که همه خصلت‌ها و ویژگی‌های ستوده، صفت‌های نیک و اخلاق خوبی را در بر می گیرد که این چنین خصال در نفس و وجدان انسان اطمینان بار می آورد و باعث انتشار محبت میان مردم می شود، و استقرار و آرامش را برای مجتمعات به ارمغان می آورد. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم از نیکویی پرسیده شد چنین پاسخ داد: { الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ } یعنی: «نیکویی، خوش اخلاقی است».

بدون تردید والدین سزاوارترین کسانی اند که باید انسان همراهشان با نیکویی رفتار کند، خداوند متعال ما را دستور داده تا با ایشان به نیکویی رفتار نماییم، و در برابر شان با ادب و مهربان باشیم و برای شان بال عاجزی و فروتنی هموار نماییم.

(۲)

هنگامی که به کتاب خداوند و احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم نظر بیاندازیم می بینیم که رابطه میان فرزندان و والدین را چگونه تنظیم نموده است، چنانچه می فرماید: {وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفًّا وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا * وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا} ترجمه: «پروردگار تو حکم کرده است که بجز او (هیچ کسی و هیچ چیزی) را پرستش نکنید، و با پدر و مادر نیکی کنید. اگر کسی از ایشان یا هردوی شان نزد تو به بزرگسالی می رسند، پس به ایشان اف مگو (یعنی کمترین اهانتی مکن)، و بر ایشان بانگ مزین، بلکه به ایشان به نیکویی سخن زن، و بر ایشان بالهای تواضع خود را با مَرَحمت بگستران، و بگو: ای پروردگار آنها را ببخش! همچنانکه مرا در خوردسالی تربیه کرده اند»، در واقع پیامبر صلی الله علیه وسلم بیان نموده که نیکویی و وفا داری با والدین پس از نماز که ستون دین و بزرگترین پشتوانه اسلام است، بهترین عمل می باشد، هنگامی که از بهترین عمل نزد خداوند پرسیده شد؟ فرمود: «ادای نماز در وقتش»، کسی پرسید سپس کدام عمل نزد خداوند بهتر است؟ در پاسخ فرمود: «سپس رفتار نیکو با پدر و مادر»، کسی گفت: سپس کدام عمل؟ گفت: «جهاد در راه خدا».

در حقیقت اسلام ارزش رفتار نیک با والدین و خوبی با آنها و اهتمام دادن به آنها را بلند برده است، سپس مادر را به بیشتر نیکویی کردن، اهتمام دادن و مراعات کردن خاص می کند، طوری که مردی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: ای پیامبر خدا! کیست سزاوارترین شخص که همراهش به نیکویی رفتار نمایم؟ فرمود: «مادرت» آن مرد گفت: سپس چه کسی؟، پیامبر در جوابش گفت: «سپس مادرت»، باز آن مرد گفت: سپس چه کسی؟ فرمود: «سپس مادرت»، آن مرد گفت: سپس چه کسی؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم در

(۳)

جوابش گفت: «سپس پدرت». از مادر مؤمنان حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت است فرمود: از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسیدم چه کسی دارای بزرگترین حق بر زن است؟ فرمود: «شوهرش». گفتم: پس چه کسی دارای بزرگترین حق بر مرد است؟ فرمود: «مادرش».

در این امر جای تعجب نیست، چون اگر مادر سزاوار نیکی و وفا داری نیست پس چه کسی می باشد؟ چه کسی به نیکی و وفا سزاوارتر از مادر است که فرزندش را نه ماه کامل در شکم خود حمل می کند طوری که سختی و درازی این نه ماه برابر نه سال است، و در وقت وضع حمل مشکلات طاقت فرسا را متحمل می شود، و از سنه خود به انسان شیر می دهد، و با دستان خود پلیدی و نجاست انسان را می شوید، و در هنگام طعام خوردن فرزندش را بر خود ترجیح می دهد، و اگر فرزندش دچار بیماری یا مشکلاتی شود نهایت خسته و اندوه گین می شود، و اگر میان زندگی فرزند و مرگ خودش انتخاب داده شود به صدای بلند زندگی فرزندش را انتخاب می کند، و چه کسی سزاوار وفاداری است از کسی که پروردگار جهانیان در قرآن کریم پیرامون او چنین توصیه نموده است: {وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا} ترجمه: «و به انسان توصیه کردیم که با پدر و مادر خویش نیکویی کند. مادرش او را با ناراحتی (در شکم) خود برداشت، و او را با ناراحتی زایید، و (دوره) حمل و از شیر باز گرفتنش سی ماه است».

در حقیقت بزرگترین فضل و احسان خداوند بر انسان این است که او را بر نیکویی با والدین و به ویژه با مادرش موفق می گرداند، پس کسی که بر نیکویی با مادرش هدایت کرده شود در واقع خداوند به او خیر و خوبی زیاد و بزرگ و برتری والایی را نصیب نموده است، طوری که نتیجه برکت و توفیق آنرا در دنیا می بیند، و امیدوار ثواب و پاداش

(۴)

نیک و مغفرت آن در آخرت می‌باشد. در حقیقت نیکویی با مادر دارای فضایل و نتایج نیکی است که آنرا نیکوکار در دنیا و آخرت به دست می‌آورد، از آن جمله:

*برآورده شدن نیازمندیها، رفع و دفع مشکلات، پذیرفته شدن دعا، عبد الله ابن عمر رضی الله عنهما از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت می‌کند که فرمود: «باری سه نفر در راهی می‌رفتند، ناگهان دُچار ریزش باران شدند، پس همه شان به غاری در کوه پناه بردند، پس سنگ بزرگی از کوه بر دهان غار آنها افتید و دهان آنها بند کرد، پس برخی شان بر برخی دیگرشان گفتند: ببینید هر عمل نیکی را که برای رضای خدا انجام داده اید توسط آن از خداوند بخواهید شاید این مشکل را از ما رفع نماید، یک آنها گفت: خدایا! من پدر و مادر بزرگسال و همچنین فرزندان خوردمن داشتم، همیشه رعایت آنها را می‌کردم، هنگامی که صبحگاهان بیرون می‌رفتم برای آنها شیر می‌آوردم، در توزیع شیر اول از پدر و مادرم شروع می‌کردم، پیش از فرزندانم آنها را شیر می‌دادم، و روزی اندکی با تأخیر برگشتم هنگامی که بیگا برگشتم دیدم که پدر و مادرم خوابیده اند، پس به طور عادی مانند هر روز برای شان شیر آماده کردم و بالای سرشان ایستاد شدم دلم نشد آنها را بیدار کنم و همچنین دلم نشد پیش از آنها به فرزندانم شیر بدهم، و فرزندانم تا صبح به پیش قدمهایم افتیده بودند، پس ای خدا تو می‌دانی که من این کار را فقط برای رضای تو انجام دادم، پس برای ما دری بگشا تا از آن آسمان را ببینیم، پس خداوند برای شان دری را باز نمود و از آن آسمان را دیدند...»، سپس هر کدام آنها توسط عمل نیک شان از خداوند خواهان گشایش شدند، پس خداوند مشکلات شان را رفع نمود.

و گروهی از مردم یمن نزد حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه آمدند از ایشان پرسیدند: آیا میان شما اوپس بن عامر هست؟ تا که پیش اوپس آمد و گفت: آیا تو اوپس بن عامر هستی؟ گفت: بله، گفت: از مراد

(۵)

و سپس از قرن هستی؟ گفت: بله، فرمود: تو پیس بودی حالا جز موضع یک درهم صحتیاب شده ای؟ گفت بله، گفت: مادرت زنده است؟ گفت: بله، گفت: از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که فرمود: «روزی اویس بن عامر همراه گروه از اهالی یمن از مراد و از قرن میایند، که او در اصل دارای بیماری پیسی بود سپس از آن صحتیاب شده جز به اندازه سر یک درهم، و او مادری دارد که با او رفتار نیک می کند، اگر او به خداوند سوگند یاد کند حتما خداوند او را از سوگندش برائت می دهد، پس اگر توانستی که او برایت طلب مغفرت نماید حتما چنین کن»، پس برایم از خداوند طلب مغفرت نما، پس او برایش طلب مغفرت کرد، پس حضرت عمر رضی الله عنه به او گفت: می خواهی کجا بروی؟ گفت می خواهم به کوفه بروم، گفت: آیا برای امیر آنجا ننویسم (تا تو را نزد خود بدارد و احترامت کند)؟ گفت: من در صحرا با مردمانی می باشم که آنها را دوست می دارم. پس در سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم اشاره براین است که خداوند دعای او را به سبب رفتار نیکش همراه مادرش استجابت می کرده است.

*اجر و ثوابی بزرگی است: از معاویه السُّلَمِیَّ روایت است که می فرماید: نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمدم و گفتم: یا نبی خدا، میخواهم همراه باشما جهاد کنم تا بتوانم رضامندی خداوند و پیروزی آخرت را بدست بیاورم، جناب شان فرمودند: (ایا مادرت حیات است؟) گفتم بلی، فرمود: (برگرد و با آن نیکی کن) باز از یک پهلوی دیگری آمدم و گفتم یا نبی خدا میخواهم همراه باشما جهاد کنم تا بتوانم رضامندی خداوند و پیروزی آخرت را بدست بیاورم، جناب شان فرمودند: (ایا مادرت حیات است؟) گفتم بلی فرمود: (برگرد و با آن نیکی کن) ، باز از پیش رو آمدم و گفتم یا رسول الله میخواهم همراه باشما جهاد کنم تا بتوانم رضامندی خداوند و پیروزی آخرت را بدست

بیاورم، جناب شان فرمودند: (ایا مادرت حیات است؟) گفتم بلی فرمود: (برگرد و به قدمهای او بنشین زیرا زیرپای او جنت است).
و از کعب بن عُجْرَةَ رضی الله عنه روایت است که یک مرد نزد رسول الله صلی الله تیر شد اصحاب نبی صلی الله علیه وسلم بر قوت و جوش او نظر کردند و خوش شان آمد و گفتند: یارسول الله چی میشد این همه در راه خدا میبود!! رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: اگر او سعی و کوشش برای بدست آوردن رزق برای فرزندانش میکند این در راه خداست، و اگر این سعی و کوشش را برای مادر و پدر بزرگ سالش میکند هم در راه خداست.

*کفاره گناهان و بدیها است، از ابن عمر رضی الله تعالی عنه روایت است که شخصی نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: یا رسول الله، از من گناهی بزرگ و عظیمی سر زده است ایا برای من توبه است؟ فرمودند: (ایا مادر داری؟)، گفت: نخیر، فرمودند: (ایا خاله داری؟) گفت: بلی، فرمودند: (برو و با آن نیکی کن).

*سبب بدست آوردن بهشت و بلند رفتن درجه میگردد، از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت است که می فرماید: گفتم: یا نبی خدا، کدام یک از اعمال و کارها نزدیک کننده به بهشت است؟ فرمود: (اداء نمودن نماز به وقت آن) گفتم: دگر چه چیزی یا رسول خدا؟ فرمودند: (نیکی با والدین...) و از حضرت بی بی عایشه رضی الله عنها روایت است: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: (خوابیدم، و بهشت را به خواب دیدم، و صدای تلاوت و قرأت قرآن را شنیدم، گفتم: این کیست؟ گفتند: این حارثه بن نعمان است، پس رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: (اینست نیکی، این است نیکی)، و حارثه کسی بود که در نیکی با مادرش در بین مردم شهرت داشت.

پس بر ما لازم است که بر پدران و مادران خویش نیکی کنیم و بر آنها وفادار بمانیم، و به این باور و یقین داشته باشیم که نیکی کردن با آنها بر

(۷)

ما دَيْنٌ است و همینطور نا فرمانی از آنها همچنان بر ما دَيْنٌ است، قسمیکه رفتار میکنی همانگونه باتو رفتار میشود، بخاطریکه نافرمانی از والدین سبب نا رضایتی الله تعالی میگردد و سزای این نافرمانی را الله تعالی در همین دنیا قبل از آخرت میدهد، نظر به قول رسول الله صلی الله علیه وسلم: (در دو کار الله متعال عجله میکند: سرکشی و نافرمانی از والدین) و همچنان در حدیث دیگری آمده که رسول الله فرموده است: (به بهشت نمی رود نافرمانبردار و منت گذار و کسیکه معتاد نشه است).
اقول قولی هذا و استغفر الله لی و لکم.

الحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام علی سید الخلق أجمعین ، صلی الله وسلم وبارک علیه ، وعلی آله وصحبه أجمعین ، ومن تبعهم بإحسانٍ إلى يوم الدین.
برادران مسلمان:

نیکی با والدین و خاصتا نیکی با مادر جای و محل اتفاق بین تمام شریعت های اسمانی است، چنانچه الله تعالی می فرماید «وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» ترجمه: « و بیاد آورید وقتی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که به جز خداوند چیزی دیگر را نپرستید، با پدر و مادر رفتار نیکو کنید».

و در قول دیگر خود الله تعالی در خطاب به تمام مردم می فرماید: « وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ» ترجمه: « و انسان را به (اطاعت) پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش او را در سستی و ناتوانی برداشت، و جدا کردن او (از شیر) دو سال است. به اینکه مرا و مادر و پدر خود را شکر نمایی و بسوی من است بازگشت».

(۸)

دین مقدس اسلام راه نافرمانبرداری را قطع نموده است بر هر آنکه نافرمانبرداری میکند، بعضی از جوانان میگویند که آنها بیشتر حق دارند بر والدین شان، و با آنها سختی و رفتار نادرست زشت و ناپسند میکنند، ما برین قسم مردم میگوییم: که شریعت مقدس، ما را به احسان و نیکی با والدین امر نموده است، و امر نموده که با آنها نیکی کنیم حتی اگر آنها کافر هم باشند، یعنی کفر آنها علت برای نافرمانی از آنها شده نمیتواند، و درین باره الله تعالی میفرماید: «وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ» ترجمه: «و اگر (پدر و مادرت) ترا بر این وادارند که به من شریک بیاوری، چیزی را که خود آنرا نمیدانی از ایشان پیروی مکن. ولی با ایشان درین دنیا به وجه پسندیده مصاحبت کن، و راه کسی را پیروی کن که بسوی من رو می آورد. سپس بازگشت شما بسوی من است، و من شما را به آنچه که میکردید آگاه میگردانم.»

و از اسما بنت ابی بکر رضی الله عنهما روایت است می فرماید: نزد من مادرم در عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد در حالیکه کافر بود و او میخواست تا با او صله رحمی نمایم، از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم و گفتم آیا با مادرم صله رحمی کنم؟ فرمود: بلی، با مادرت صله رحمی کن.

پس با والدین نیکی کنید حتی اگر کفار هم باشند تا آن زمانی که اگر آنها شما را به گناه و معصیت و کفر دعوت میکنند پس از آنان اطاعت نکنید، در غیر آن هیچوقت با آنها بد رفتاری نکنید چنانچه که الله تعالی امر فرموده است: «وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا» ترجمه: «با ایشان درین دنیا به وجه پسندیده مصاحبت کن.»

(۹)

و بر شما لازم است تا درک کنید که این بهتری شما نیست بلکه این حق و واجب آنها بر شما است و با کوتاهی درین حق گناهگار میشوید اگر انجام ندهید.

پیروزی و کامگاری نصیب کسی باد که با مادرش احسان میکند و در نیکی با آن تلاش میکند و سعی برای بدست آوردن رضای او میکند. از عبد الله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: (رضایت و خشنودی الله تعالی در رضایت والدین است، و غضب و قهر الله تعالی در غضب و قهر والدین است).
یارب ما را توانایی نیکی با پدران و مادران مان اعطاء فرما، و به آنها مغفرت نصیب بگردان و بر آنها رحم کن قسمیکه ما را در کودکی تربیت نمودند.